

Josep Milà Llambí, records d'un corrector

PER MERCÈ ESPUNY I PUJOL

Una mica de presentació

Sóc del 1949, gairebé del 1950, perquè sóc nat a mitjan desembre. Vaig néixer en una clínica de Barcelona, però els pares vivien a Badalona. Com que he passat la joventut a Badalona, em sento badaloní. Sóc autodidacte; jo estava al Seminari de la Conreria, a Tiana, i allà era company de Ramon Pinyol i Balasch, que ara es fa dir Ramon Balasch i és poeta; va ser editor de Llibres del Mall i es va casar amb

una poetessa, la Maria Mercè Marçal. Ell i jo tenim les mateixes inquietuds, no sols de llengua, sinó també de país. Quan tenia setze o disset anys, vam fer tots dos els cursos i exàmens de la Junta Assessora per als Estudis de Català (JAEC), tant en grau elemental com mitjà, cosa que em va servir posteriorment a efectes professionals.

On vas aprendre català?

Jo vaig aprendre català amb el Diccionari Fabra, la seva Gramàtica Pòstuma, les Fitxes Ruaix, el *Signe* d'en Jané i els llibrets de l'Editorial Barcino. I quan tenia dubtes, tirava pel dret. Però també sentia l'angoixa del corrector quan vacil·la. Dient autodidacte, volia dir que no vaig tenir cap mestre de català fins que no vaig entrar a la Universitat. El que sé és perquè comprava llibres i per les trameses de la JAEC. Vaig fer la carrera l'any 1976, quan ja treballava a Enciclopèdia, en el torn de vespre. Amb en Jordi Teixidor vam començar filologia catalana, a Pedralbes; després ja vam baixar a la plaça de la Universitat. Era una carrera de cinc anys. En aquella època no es podia destriar entre llengua i literatura, perquè al final eres llicenciat en llengua i literatura catalanes; jo em vaig especialitzar més en llengua. Amb en Jordi Teixidor vam estudiar plegats, sèiem de costat a la facultat i vam coincidir tots dos que vam entrar el mateix dia a corregir a Enciclopèdia. Jo vaig començar per la lletra C, em va tocar la paraula *clau*. La vaig corregir, no els va semblar malament i al cap de poc em van contractar.

Parla'ns d'Enciclopèdia Catalana

L'any 1973 vaig entrar a Enciclopèdia Catalana. Jo pel març vaig acabar el servei militar i ja m'estava preparant per a començar a treballar en una caixa d'estalvis, quan em van trucar d'Enciclopèdia per dir-me

que allí hi havia una plaça de corrector. Em van fer una prova i em van contractar. I hi vaig estar fins que pràcticament es va acabar l'Enciclopèdia. Una mica abans d'acabar-la ens van acomiadar, era l'any 1978. Es corregien les galerades i nosaltres ja havíem enllestit la feina.

Éreu gaire gent?

Hi havia quatre seccions, i els correctors que estàvem en plantilla érem: en la part comuna, Mait Carrasco i Jaume Costa; en lèxic i neologismes, Neus Faura i Roser Latorre; en humanitats, en Bartomeu Bardagí; en Països Catalans, Juli Moll, i en ciències, en Jordi Teixidor i jo mateix. Tot el que no sortia en el Fabra era considerat neologisme. I com que en aquella època no hi havia ordinadors, calia fer-ne fitxes, que desaven en unes calaixeres com les de l'Alcover, una fitxa de cada neologisme. El subratllàvem amb un retolador verd i definíem el neologisme per a entrar-lo en el cos. Hi havia més gent, encara. Hi havia deixebles d'en Ruaix, perquè havien estat al Seminari de Vic: en Narcís Garoleira, l'Isidre Illa, en Josep Ortiz...

El gran corrector, per a mi, va ser en Bardagí, que havia estat deixeble de Pompeu Fabra i era molt amic de l'Eduard Artells, també deixeble de Fabra. En Bardagí era molt simpàtic. Va escriure un llibre que es diu *Humor amb lletra i música*. Era un home que explicava molts acudits; a més a més, una cosa que no acostumava a dir és que era tenor del Liceu. Era el corrector oficial de Josep Pla i també era corrector de Destino.

Isidre Illa i Josep Ortiz eren correctors que ja hi eren abans. Ells corregien les proves; no eren ben bé galerades, sinó que començava a haver-hi informàtica, anaven corregint sobre la impressió informàtica. L'Isidre Illa es va morir molt jove. Però el qui dirigia tot allò era el senyor Ramon Aramon i Serra, assessor lingüístic oficial d'Enciclopèdia Catalana.

Quins criteris aplicàveu?

Aplicàvem els criteris lingüístics de l'Aramon, que eren molt estrictes. De dues coses que es podien dir bé, ell en triava una. Dels compostos dels plurals amb -os no n'acceptava cap; per tant, tot eren *texts, discs...* Allà on es podia posar un *hom*, s'hi posava; allà on es podia posar un *llur*, s'hi posava. No ens deixava escriure *per bé que* ni tampoc *si bé*, s'havia de dir *bé que*. Poques passives; això sí, les necessàries. De gerundis, els correctes, el que no s'admetia era '*seguir + gerundi*'. *Entregar* tampoc no l'admetia, fins que Badia i Margarit va aconseguir que s'acceptés amb una traducció d'un text litúrgic. Li van ploure tot de crítiques, perquè *entregar* no constava en el Fabra i ell ho va defensar.

En Bardagí i l'Aramon de vegades topaven per criteris lingüístics, però com que l'Aramon era l'assessor oficial, feia prevaler el seu criteri. Ell venia un dia a la setmana a assessorar i a resoldre els dubtes de lèxic de la Neus i la Roser, de neologismes.

Més coses d'en Bardagí?

En Bardagí, com que era baixet, deia «jo quan camino faig passetes» (sona igual que «pessetes»). Com que en Sebastià Janeras era el càrrec per sobre d'en Bardagí, aquest deia: «A partir d'ara sóc un manat de Sebas» (que sona igual que «manat de cebes»). Era molt viu!

Quines condicions laborals teníeu a Enciclopèdia?

Treballàvem només als matins, de 8 a 3, i els dissabtes de 8 a 1. El director de l'Enciclopèdia era en Joan Carreras Martí, especialista en àrab. Teníem un contracte per obra, però l'August Gil Matamala, pare de l'Ariadna Gil, ens va aconseguir un any d'atur. Jo el vaig fer servir per a preparar oposicions de càtedra de llengua catalana.

Observacions lingüístiques?

Destacaria una cosa molt bona del *Diccionari Fabra*: a cada definició, quan ha de sortir un complement directe, el posa entre parèntesis, i això s'ha perdut. I els règims verbals... Costen molt de trobar, perquè no consten en els diccionaris.

Del 73 al...?

Del 73 al 78. El 1978 me'n vaig anar d'Enciclopèdia Catalana i es va acabar la meva contribució a les correccions en editorials. Després ha vingut el tema de la Inspecció, però com a treballador del Departament d'Ensenyament he corregit les instruccions d'inici de curs durant molts anys, així com la majoria dels documents que en sortien.

Abans m'he descuidat de parlar d'en Josep Torras, que va entrar a l'Enciclopèdia més tard. Jo hi vaig entrar en la segona etapa, el 1973; en 1987-1988 van sortir els suplementes, i en Josep era el corrector dels suplementes. També d'en Jordi Bruguera, que venia de Montserrat i era molt bo fent coses d'etimologia. Torras i Bruguera eren molt amics i col·laboraven.

I abans d'Enciclopèdia?

Vaig començar a corregir a l'editorial Nova Terra, l'any 1967. I l'editorial on he treballat més, a part d'Enciclopèdia, és Edicions 62. No hi estava en plantilla: m'enduïa les correccions a casa, però només corregia galerades. El qui es dedicava a organitzar els originals era en Francesc Vallverdú i qui em donava la feina era l'Antoni Ferret; em donava una carpeta on hi havia els originals i les galerades. Jo m'enduïa la carpeta a casa i anava fent, com tothom, anar posant els signes tipogràfics, i això continuament, durant molts anys. Era una feina molt absorbent i havia de treballar fins i tot en dies

festius. Això del 1968 al 1986-1987, quan ja treballava com a professor a l'institut. Van ser molts llibres i tot eren galerades.

Després vaig haver de compaginar, juntament amb Edicions 62, la feina a Edhasa, ja que em van trucar si hi volia col·laborar. Aleshores ja anava escanyat del tot, perquè no podia fer res més. Recordo que anàvem de vacances a l'Escala, entre els anys vuitanta i noranta, i em van enviar galerades d'Edicions 62 perquè les corregís, durant les vacances! Parlem del període 1975-1982.

Vaig treballar simultàniament a Edhasa, Vicens Vives i Edicions 62. A Vicens Vives, però, hi vaig corregir poc. També vaig corregir una mica per a l'Editorial Estela.

Algú a destacar?

Vull parlar de Miquel Arimany, que vivia a la plaça del Duc de Medinaceli, i jo cada dia hi anava i fèiem redacció d'entrades del seu diccionari, basat en el Fabra, evidentment.

Alfons Tarrida era el corrector oficial de Nova Terra. Era un home gran, molt simpàtic i feia correcció de tot: d'originals, de galerades, de tot. Que jo sàpiga, no era deixeble ni de Fabra ni de l'Eduard Artells... Tampoc no sé si era autodidacte; el que sé és que era molt bo i que coneixia en Bardagí, si bé eren diferents. També era molt amable.

Molts records... ♦

Bartomeu Bardagí i Josep Milà a Enciclopèdia Catalana (octubre de 1978). FONT: Josep Milà